

Οι σημασίες των λέξεων

18.1 Κυριολεξία - Μεταφορά

Η ουρά της
αλεπούς μερικές φορές
είναι **μαύρη**.

Κυριολεξία έχουμε όταν χρησιμοποιούμε τα ουσιαστικά, τα επίθετα, τα ρήματα, τα επιρρήματα και τις μετοχές με την **πραγματική** τους σημασία.

Μεταφορά έχουμε όταν χρησιμοποιούμε μια λέξη με αλληλαγμένη σημασία, η οποία όμως συνδέεται με την πραγματική της σημασία.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 40

Σε ποιες προτάσεις έχουμε κυριολεξία και σε ποιες μεταφορά;

1. Δεν μπορώ να πιω αυτό το φάρμακο. Είναι πολύ πικρό.
2. Μάτωσαν τα πόδια του στις σκληρές πέτρες.
3. Με το ξημέρωμα πικρά νέα έφτασαν στο νησί.
4. Σταμάτα να μιλάς όταν τρως και μάσα καλά το φαγητό σου.
5. Δεν κατάλαβα τι είπε. Μασούσε τα λόγια του.
6. Τον παρακάλεσα να με βοηθήσει, αλλά είχε σκληρή καρδιά και με αγνόπησε.

18.2 Συνώνυμα - Αντώνυμα (αντίθετα)

παπάς – ιερέας
λευκός – άσπρος
μπαμπάς – πατέρας
κ.ά.

Συνώνυμα ονομάζονται οι διαφορετικές λέξεις που έχουν περίπου την ίδια σημασία.

ψηλός – κοντός
πλούσιος – φτωχός
όμορφος – άσχημος
πάνω – κάτω
γεμίζω – αδειάζω
ανεβαίνω – κατεβαίνω
κ.ά.

Αντώνυμα (αντίθετα) ονομάζονται οι λέξεις που έχουν αντίθετη σημασία.

18.3 Ομώνυμα - Παρώνυμα

Ομώνυμα είναι οι λέξεις που προφέρονται το ίδιο αλλά έχουν διαφορετική σημασία.

ο δανεικός – ο δανικός (από τη Δανία)
το διάλειμμα (στο σχολείο) – το διάλυμα (υγρού)
σήκω πάνω (ρήμα) – σύκο (φρούτο)
πήρα (κάτι) – (αυτός έχει) πείρα
η εφορία (οικονομική υπηρεσία) – η ευφορία (πλούσια παραγωγή)
κλείνω την πόρτα – κλίνω ένα ρήμα
το κλίμα της χώρας – το κλήμα στην αυλή μας (κληματαριά, αμπέλι)
ο κριτικός (αυτός που ασκεί κριτική) – ο κρητικός (από την Κρήτη)
η λίρα (νόμισμα) – η λύρα (μουσικό όργανο)
ο λιμός (πεινά) – ο λοιμός (αρρώστεια)
ο όρος (συμφωνία) – το όρος (βουνό)
ο τοίχος (σπιτιού) – το τείχος (της πόλης)
το φύλλο (δέντρου) – το φύλλο (αρσενικό ή θηληκό)
ο ψηλός (που έχει ύψος) – ο ψηλός (λεπτός)
κ.ά.

Παρώνυμα ονομάζονται οι λέξεις που μοιάζουν στην προφορά, αλλά έχουν διαφορετική σημασία.

οι αμυγδαλιές (δέντρα) – οι αμυγδαλιές (αδένες)
ο αμαρτωλός (αυτός που έχει αμαρτίες) – ο αρματολός (αυτός που κρατάει άρματα)
εγκληματώ (κάνω έγκλημα) – εγκλιματίζω (εισάγω κάποιον με ομαλό τρόπο στις κλιματικές ή άλλες συνθήκες)
ο Ινδός (από την Ινδία) – ο Ινδιάνος (ιθαγενής της Αμερικής)
στερώ (παίρνω κάτι που ανήκει σε άλλον) – υστερώ (μένω πίσω)
η στήλη (επιτύμβια) – ο στύλος (η κολόνα)
η σφήκα (έντομο) – η σφίγγα (μυθολογικό τέρας)
ο τεχνικός (σε σχέση με μια τέχνη) – ο τεχνητός (αυτός που δεν είναι φυσικός)
κ.ά.

Προσοχή! Επειδή τα παρώνυμα μοιάζουν στην προφορά, πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί μην τυχόν τα μπερδέψουμε!

Τονικά παρώνυμα: Μερικές φορές, μπορώ να ξεχωρίσω τις λέξεις αυτές από τη θέση του τόνου.

γέρνω – γερνώ
γέρος – γερός
νόμος – νομός
παίρνω – περνώ
πίνω – πεινώ
σχολείο – σχόλιο
χώρος – χορός

18.3 Πολύσημα

Πολύσημο: Μια λέξη με παραπάνω από μία σημασίες, οι οποίες έχουν σχέση μεταξύ τους και προκύπτουν συνήθως από μεταφορά.

μεγάλος (= μεγαλόσωμος, ηλικιωμένος, σπουδαίος)
πρόσωπο (του ανθρώπου, του κίσματος, στη γραμματική)
το χείλος (του ανθρώπου, του ποτηριού, του γκρεμού)
πόδι (του ανθρώπου, του τραπεζιού κτλ.)

Τι θα θυμάμαι για... τις σημασίες των λέξεων

1. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τις λέξεις με την πραγματική τους σημασία (**κυριολεξία**), μπορούμε όμως να τις χρησιμοποιήσουμε και με κάποια μη πραγματική σημασία (**μεταφορά**).
2. **Συνώνυμα** είναι λέξεις που έχουν την ίδια (ή περίπου την ίδια) σημασία.
3. **Αντώνυμα** είναι λέξεις που έχουν αντίθετη σημασία.
4. **Ομώνυμα** είναι οι λέξεις που προφέρονται το ίδιο αλλά έχουν διαφορετική σημασία.
5. **Παρώνυμα** είναι λέξεις που μοιάζουν στην προφορά, αλλά έχουν διαφορετική σημασία.

Τι να θυμάμαι όταν γράφω

Πρέπει να θυμάμαι πώς ακριβώς γράφονται τα **ομώνυμα**, **παρώνυμα** και **τονικά παρώνυμα**, επειδή η γραφή τους φανερώνει τη σημασία τους.

παίρνω – περνώ

κλήμα – κλίμα

ρήμα – ρίμα

κλίνω – κλείνω